

0-1-80
A
ESİN.E
HUM
1971

TÜRK ANSİKLOPEDİSİ

CİLD XIX

FASİKÜL: 150

122

بو ارده سما بو ارده دایه

DEVLET KİTAPLARI

HUMAYÜN - NÂME,

EMEL ESİN

MİLLÎ EĞİTİM BASİMEVİ - ANKARA 1971

tâyin etti ve oraya yerleştiler. Gülbeden 1575'te hacca gittiği zaman Türkiye Türkleri ile de tanışmıştı. Ekber, 1587 sıralarında Ebü'l Fazl Allâmî'ye *Ayn i-Ekberi* adlı eseri yazdırmak isteyince malzeme elde etmek için halası Gülbeden'den de hâtîrâtını kaleme almasını rica etti. Köklü bir tahsil görmüş bir kadın olan Gülbeden'in üslûbu, canlılık ve samimiyet bakımından babası Babur'un *Vakayi* adlı hâtîrâtını andırır. Ancak Gülbeden, siyâsî ve askerî olaylardan çok şahıslar ve saray hayatı üzerinde durmuştur. Eserin yegâne yazması Royal Asiatic Society'de bulunmaktadır (Rieu, *Catalogue of the Persian mss*, 1/247). Yazma, 82 yapraktan müteşekkildir ve sonu eksiktir. 1553 olayları anlatılırken hâtîrât birden kesilmektedir. H.'nin bu yegâne yazması Farsçadır. Uzun yıllar Kâbil'de yaşayan Gülbeden belki İran kültürüne mütemâyil idi. Ancak H.'de Türkçe kelime de çoktur. Hikmet Bayur, Babur'un hâtîrâtı gibi, Gülbeden'in eserinin de aslında Türkçe yazılmış olması ihtimali üzerinde durmuştur. *EMEL ESİN*

HUMBARACI AHMED PAŞA (asıl adı: Claude Alexandre Comte de Bonneval; 1675 - İstanbul 1747), III. Ahmed zamanında Osmanlı devleti hizmetine girerek Müslüman olan bir Fransız asilzadesi. Askerlik mesleğine girip İspanya Veraset Savaşları'nda ün kazandı. Sergüzeştçi bir tabiata malikti. XIV. Louis ile arası açılınca Avusturya'ya kaçtı. Prens Eugen'in ordusunda Fransa'ya ve Osmanlı İmparatorluğu'na karşı yapılan savaşlara katıldı. Daha sonra Prens Eugen ile de arası açılınca Osmanlı İmparatorluğu'na sığındı. Sadrazam Topal Osman Paşa tarafından kendisine Humbaracı Ocağı'nı düzene sokma görevi verildi. O zamanki topçu zabıtlarına Üsküdar'da modern riyaziye dersleri vermeye başlayan H. A. P.'nin, Hekimoğlu Ali Paşa'nın sadrazam bulunduğu sıralarda nüfûzu daha da arttı. Bunun sonucu olarak beylerbeyilik rütbesine çıkarıldı. Asıl görevi humbaracıların batı usullerine göre yetiştirilmesi olduğu halde, devletin dış münasebetlerine de karışmak istedi. 1736'da Yeğen Mehmed Paşa'nın maiyetinde sefere katıldı. Bu suretle eski efendisinin ordusuna karşı savaşmış oldu. Bu seferden döndükten sonra gözden düştü ve Kastamonu'ya sürgün edildi (1738). Ancak, bir süre sonra affedildi ve İstanbul'a gelerek yeniden humbaracıbaşılığı görevine başladı. Fakat önceki nüfûz ve itibarını bir daha elde edemeyen H. A. P., hayatının sonlarına doğru asıl memleketi olan Fransa'ya dönmenin yollarını aramaya başladı ise de, muvaffak olamadı. Mezarı Galata Mevlevîhanesi mezarlığındadır.

HUMBARACILAR: bk. KUMBARACILAR.

HUMBERT (Biyogr.): bk. UMBERTO.

HUMBOLDT, Alexander Baron von (Berlin 1769 - Berlin 1859), Alman tabiat araştırmacısı. 1890'da Belçika, Hollanda, İngiltere ve Fransa'yı dolaşmış, sonra Paris'e gitmiş ve oradan da Amerika seyahati için yola çıkmıştır. 1799-1804 yılları arasında yapılan bu büyük seyahatinde Tenerife Adaları'nı, Venezuela'nın Orinoko - Casiquiare bölgesini ve Kolombiya ve Ekvator'u dolaşmıştır ki bu sonuncu ülkede 5760 m yüksekliğindeki Chimborasso da-

A. HUMBOLDT

HUMÂYÜN - NÂME, ilk Hindistan padişahı Babur'un kızı Gülbeden Begüm (Kâbil 1523 - 1603) ün hâtîrâtı. Gülbeden'in annesi, Semerkand sultanı Mahmud Mirza'nın kızı Sâliha Dildâr Begüm idi. Babur'un, vatani Fergana'dan ayrılıp 1504'te Kâbil'i almasından sonra, Hindistan fethine çıktığı yıllarda doğan Gülbeden, Türkistan'da bulunmamıştı ve gençliği, Kâbil ile Hindistan arasında fütühâta çıkan babası ve kardeşlerinin ordugâhlarında göçler, savaşlar ve zaferleri tes'îd eden «toy» lar arasında geçmişti. Gülbeden'in kardeşi Humâyün (1508 - 1556) Hindistan'ı tekrar elde etmeğe muvaffak olup onun oğlu Ekber (1542 - 1605), 1556'da Timuroğulları soyundan üçüncü Hindistan padişahı olunca, Gülbeden'in kocası Hızır Hoca Han'ı Lahur vâlisi

Dr.Emel Esin KÜTÜPHANESİ	
Demirb. no:	00122
Tasnif no:	A ESİN.E HUM 1971

Tek-Esin Vakfı